

OTEC BÁSNÍK A SYN SKAUT

Básník, starý, moudrý a dobrý, žil na malém statečku u městečka se zámkem a dobrým vínem. Syna měl v Praze
 5 na studiích. Básník psal a hospodařil. Syn studoval a snažil se jíti dle návodů oblíbených učitelů. A když vyslechl několik přednášek prof. Svojsíka a přečetl si článek Josefa Laichtra v Naší době (l. r. č. 9), stal se skautem. Trávil volné dny v přírodě s několika jinými nadšenci, s vakem
 10 na zádech, konal několikadenní partie po loďce, přenocoval ve stanu pod širým nebem, naučil se péci drůbež na rožni a přišít si každý utržený knoflík. Debatoval o úkolech člověka občana, o účinném vlastenectví, o škodlivých účincích alkoholu a tabáku, ba i o pohlavních poblouzeních
 15 a otázkách náboženských. Učil se plovati, křísiti zdánlivě mrtvého, čísti v mapách, hoblovati a rozdělávati oheň s použitím pouze dvou zápalek. Když pak přišly prázdniny, stanul jednoho dne po několikadenním pochodu před svým otcem jako hotový skaut.

20 Starý básník věděl, že má hodného syna. Měl radost, když jej spatřil tak očadlého, zaprášeného a poněkud unaveného, předložil mu znamenitou rybí polévku, krajíc černého chleba s máslem, kus smaženého kapra a domácí uzeniny a půllitr kyšky, načež poslal jej odpočinout si.
 25 Navečer pak, když pan syn objevil se v čistém prádle a spořádaném obleku, pravil:

„A teď půjdeme do zámku na víno... popovídat si.“

„Nepiji alkoholu, otče,“ odpověděl statečně mladý skaut, rozpomínaje se tajně z předešlých let na pěkná posezení
 30 s otcem u dobrého vína, která o prázdninách opakovala se v zámku vždy jednou týdně.

„Cožpak jsi churav? Máš nějaké obtíže?“ tázal se rychle znepokojený otec.

„Nikoli, otče; nepiji z přesvědčení.“

35 Básník se usmál.

„Budeš tedy pít kyselku! Vzhůru, jinochu!“

A šli. Cestou hovor poněkud vázl a omezoval se jen na malicherné novinky. Básník měl nepříjemný dojem, jako by nějaká cizí osoba stavěla se mezi něj a syna; syn přemýšlel, kterak by nejloajálnějším způsobem poučil nevědomého otce o zhoubnosti alkoholu.

5

Blížili se k městečku, když staroch vytáhl z náprsní kapsy pěkné kožené pouzdro, vyňal z něho cigaretu a nabídl synovi. Kouřival sice obyčejně doma z krásné staré pěnovky, kterou dostal kdysi darem, a venku z dobré dýmky myslivecké, ale o svátečních příležitostech rád si zápalil cigaretu dráždivé vůně a modrošedých obláčků. Syn odmítl:

„Nekouřím, otče!“

„Ale hrome?!“

Básník se zastavil, založil ruce v boky, že ebenová hůl v pravici odstávala od těla skoro výhrůžně, a s ironií jaksi zlobnou tázal se:

„Také z přesvědčení?“

„Ano,“ zašeptal synek a jakoby na omluvu dodal: „Jsem skaut.“

20

Básník neuznal za vhodno dáti se poučiti o významu tohoto slova, jež sice již někde četl, ale nevěnoval mu pozornosti. Mlčky přišli do městečka a vešli do zámku. Otec dal si ihned večeri a malou láhev jiskrného, červeného vína. Syn pil kyselku. Mluvili v jednotlivých slovech. Jakýsi stín seděl na stole mezi nimi a šklebil se střídavě na jednoho i druhého.

25

Ale když již rudého moku v láhvi bylo skoro na prst jen a syn dopíjel druhou čtvrtku kyselky, roztáhla se široká svěží tvář básníkova pod dlouhým bílým vlasem v dobrácký úsměv. Udeřil náhle mírně na stůl a povídá:

30

„Víš ty, co?! Teď mi rychle povíš, co to vlastně je takový skaut!“

Student znal desatero skautingu z paměti. Pročež počal:

„První z desatera skautských zákonů ukládá skautovi, aby vždy mluvil pravdu. Prohlásí-li skaut něco, má to býti jen pravda, o níž jest přesvědčen. Máme tedy v skautingu vtěleno Husovo přikázání Hledej pravdy!...“

35

Básník chvíli přemýšlel. Pak potřásl hlavou:

„Dobrá! Toho se drž!... To nejlepší, nejkrásnější, co člověk má, co má zejména člověk tvořící a pracující, jest jeho pravda. Ve vědě, v řemesle, v umění, všude. Kdybych
5 byl nemiloval pravdy, své pravdy, nebyl bych napsal básně, básně, rozumíš?... Ale pravda jest něco jen tehda, stojí-li za ní celá osobnost, někdo. Jsi mladý muž, skoro již dospělý, a jsi hodný hoch. Možno tedy hovořiti s tebou již o všech věcech a bez obalu... Mluvití pravdu není nic, neznamená-li to býti hrdým a svobodným duchem. Pravda je všelicos a ledacos nesvatého. Pravda je nejrelativnější z relativních věcí. Ale pravda osvíceného, hrdého, svobodného ducha je absolutní... Spatříš mnoho pravd hlupců a nebudou ti posvátny. Přejdeš do pokušení vzítí jim tu jejich
10 bídnu pravdu — a dobře uděláš. Také spatříš pravdu napsanou na firmu obchodníkovy krámku. Na tu hlavně dej si pozor! V takovém krámku bývá obchod s dogmaty... Přes lásku svou k pravdě, to jest přes hrdost a volnost svého ducha, který se neprodává a není zbabělý, nebudeš mluvití pravdu pro pravdu. Tomu tě naučí život. Poznáš lež. Ale nebudeš se za ni stydětí. Lež milosrdnou, bez níž svět proměnil by se v peklo, poněvadž lidé nejsou stejní. Poznáš lež, která dělá divy. Často si řekneš, že krásná lež jest lepší než ohyzdná pravda. Pravda jest někdy jako kámen, když
20 lidé potřebují chleba. Proto však nebudeš méně milovati pravdy, budeš hledati a mluvití pravdu směle, hrdě... já vím, ty budeš mluvití pravdu!... Nu a dále! Mluvití pravdu, to se mi nezdá nic speciálně skautského, třebaže lidé dnes pravdu neradi mluví...”

30 „Druhý zákon skautů zní: Skaut je v pravém smyslu loajální, tj. je věrně dbalý povinností k rodičům, ke své vlasti, k nadřízeným i k svým zaměstnavatelům.“

„To zní příliš čítankově,“ děl básník s nakyslým úsměvem. „To raději zapomeň. Jinak bych to řekl: Je lépe člověku býti dobrým než zlým, poněvadž lépe se žije v čistém
35 vzduchu než ve špatném. Budeš dobrý, ale uvidíš, jak mačešskou dovede býti tvá vlast, jakými tyrany dovedou býti nadřízení, jakými vykořisťovateli zaměstnavatelé. Skloníš

hřbet? Nebudeš přemýšlet o pochybném původu té ne-
oné moci? Kde by byla pak poznaná pravda? Uvidíš v ži-
votě zástupy ohnutých hřbetů, patolízalů, zbabělců, a po-
něvadž jsi dobrý, prchneš do samoty, abys neztratil víru
v život, a pak ti bude jasno, že vychovatelé mládeže,
akcentují-li loajálnost, měli by se stejným, ba větším důra-
zem učit, kterak se člověk brání neloajálnosti, kterak od-
pírá zlu. Jest mezi vašemi skautskými zákony také při-
kázání, že skaut má odpírati poznanému zlu, jako nemá
odpírati poznané pravdě, že má bouřiti se proti křivdě,
nespravedlnosti, násilí, ať je páše kdokoli na komkoli?“

„Není, otče, ale třetí zákon ukládá skautovi býti užiteč-
ným a pomáhati bližnímu, takže nemá uplynouti dne, aby
něco dobrého nevykonal. Má zachraňovati v neštěstí, dá-
vati almužnu, pomáhati stařeně přes živou ulici, starci
s břemenem, nalíti vody žíznícímu koni, odstraňovati slup-
ku pomeranče ležící na cestě, denně přispívati matce nebo
služebné...“

„Nu dobrá, dobrá,“ přerušil jej stařec, usmívaje se do
vousů zcela maličko, jako by nechtěl, aby syn toho pozoro-
val. A více pro sebe než pro syna mluvil: „Ano, ano, lidé
učinili si život strašně těžkým, jej, který by mohl býti lehký
a krásný jako tanec. Teď hlásají lásku k bližnímu, milosrdné
skutky, almužnu, chtějí léčiti všeobecně symptomy zla, ale
zlům na kořeny jíti nedovolují...“

Zdálo se, že probudily se nějaké staré bolesti básnickovy.
Seděl dlouho zamyšlen, skoro zachmuřen. Pak nalil si
z druhé lahve a řekl příkřeji, než chtěl:

„To všecko známe z čítanky a katechismu. Něco no-
vého chtěl bych slyšet. Pokračuj!“

„Čtvrtý zákon ukládá skautovi býti přítelem každému
člověku dobré vůle a bratrem každému skautu, ať náleží
společenské třídě kterékoliv...“

„Ať žije demokracie!“ zvolal otec hlasem, který nepozbyl
ještě hořkosti. „Také to tu již máme. Ve spolku, na výletě
ty a ty, v úradě, v dílně, v kanceláři já pán, ty sluha a otrok.
Známe to! Dále!“

„Pátý zákon prikazuje skautovi zdvořilost.“

„Kdo mluví pravdu, jest často nezdvořilý, nemyslíš, synu? Ostatně studená zdvořilost drží často lumpa na uzdě lépe než kopance. Ale stále nic nového! Dále!“

5 „Šestý zákon činí skauta přítelem a ochrancem zvířat. Skaut má přibližovati se ke zvěři, ale ne aby ji zastřelil, nýbrž aby ji pozoroval a s životem přírody se seznámil, po-
případě fotografickým aparátem...“

10 „Dobře, synu, dobře, přátelství se zvířaty nezradí, přátelství se zvířaty je krásná věc. A nejen se zvířaty, také s bylinami, s celou venkovskou přírodou. Však to poznáš, až se nasytíš města, a ty se ho nasytíš, ty v něm neutoneš. Ale nějaký ten úlovek, hochu, pranic tu nepokazíš. Nesmíme být sentimentální jako Pavla Moudrá. V přírodě je mnoho, nesmírně mnoho lásky, ale žádné sentimentality. Ta je
15 vyhražena lidem neschopným lásky. Bez citlivůstkářství, bez moralistických brejlí, ale s očima široce rozevřenými musíme ke zvířatům, do přírody... a vůbec do života... Och, zvířata jsou líbezná, líbezná... Pokračuj!“

20 „Sedmý zákon ukládá skautovi poslušnost. Napřed povinnost, pak zábava.“

„Zase čítanka. Ale dobré je to, třeba staré. Aby zábava lépe chutnala, nutno se předem osvobodit od povinnosti. Tak je to, hochu! Takové šedivé příkazy vyžadují barvitého komentáře, jinak zůstanou obyčejně na papíře. A jako ten
25 váš druhý zákon potřebuje i tenhle doplnění: příkaz poslušnosti je neúplný bez příkazu neposlušnosti. Hus byl neposlušný, synku! Státí v poznané pravdě jest častěji neposlušnost než poslušnost, rozumíš, hochu?“

„Ano, otče. Četl jsem o vojínech, kteří...“

30 „Znamenitě, hochu! Budeš čísti ještě více. Pokračuj však!“

„Osmé přikázání zní: Skaut jest vlídný a usměvavý, tj. neleká se obtíží a nestěžuje si.“

35 „Dej bůh, abys byl vždy takový. Je to rozumný příkaz. Ale není to tak snadné. Takový úsměv jest vlastně jen údělem bohů.“

„Deváté přikázání: Skaut je šetrný.“

„Čítanka! Bez komentáře jen kapka morálního. Šetříme,

to jest vydáváme po jistou dobu málo, abychom ve vhodnou chvíli mohli vydati mnoho. Mozek posíláme na prázdniny, krejcary házíme do prasátka s otvorem. Někdo ovšem spoří ze strachu před bídou, ale je nutno také spořiti ze strachu před blahoslavenou prostředností. Jsou lidé, kteří po celý pěkný život, to jest dokud jejich smysly jsou svěží, jejich síly schopny provésti něco krásného, jejich vnímání neotupeno, jejich schopnost požitku živá, stále jen vše si odpírají, spoří a tupě dřou se, aby nakonec odpočívali odpočinkem stejně tupým a živořícím; říkají tomu „bezstarostné stáří“. Jiní mrhají vším, hltají všecko, ženou se životem jako expresní vlak, a přece nedojdou daleko, vrací se unudění nebo zlomeni. To jsou dva extrémy, mezi nimiž jest pravá šetrnost. Šetři silami i penězi, abys v pravý okamžik mohl si opatřiti nejvyšší opojení životem — tak by měl zníti váš zákon... Nu a desátý?“

„Skaut je čistý v myšlení, ve slovech i konání.“

„Výstřel do vzduchu, synu, plácnutí do vody. Věta nejčistší moralistické ražby. Nebojím se ti to říci, otec synovi. Mojžíšovi vašich zákonů jednalo se patrně o čistotu srdce. Je to vzácná a křehká květinka. A vyskytá se hojněji u těch, kteří se s ní skrývají, než u těch, kteří jejím jménem vyklešují. Tito jsou velmi podezřelí, neboť věru dem Reinen ist alles rein, a oni vidí špínu všude. Čistota srdce je zlato, které musí projíti ohněm, aby se osvědčilo. Ostatně již jejich Ježíšovi byl milejší hříšník pokání činící než spravedlivý, jenž není schopen přijíti do pokušení. Synku, máš čisté srdce, vím to, po otci čisté srdce, povídám hrdé a ješitné, ale jak je silno, to se ukáže teprve, až půjdeš ohněm. Neutečeš mu. Bylo by to zbabělé také. Utíkal bys před životem, z nějž nesmíme, chceme-li vykonat něco krásného. I špinavé myšlenky domyslíš, krutá slova zaslechneš a vyřkneš a mezi dobrem a zlem budeš se potácet... Ale jednou, po mnoha zkouškách přijdeš a já poznám, že tvé srdce vždy se zahojilo a zůstalo nakonec čisto, a poznám to podle toho, jak se budeš dívat na louku rozkvetlou pampeliškami... Ale poslyš, ten váš skauting má snad nějaké jádro přece: tohle vše, co jsem od tebe dosud slyšel,

připadá mi jen jako úmyslná, čítanková slupka, obalující profesorskou pedagogií zrno, jež bych rád poznal. Či se mýlím?“

5 Syn, poněkud zmaten, ale rozzářen nějak otcem, kterého neslyšel dosud takto se zpovídati jako muž muži, přítel příteli, přemýšlel, co odpovéděti, a jižjiž chtěl mluvit o zhoubnosti alkoholu, tabáku a pohlavních poblouznění, když mu napadlo, aby dříve vyprávěl otci trochu z tuláckého života skautů v přírodě, na vodě a v lesích, hovoře
10 více o cizích zkušenostech veselých putovníků, jež znal, než o vlastních zážitcích, regulovaných vůdcem profesorem. A byl rád, že oddálil rozmluvu o oněch bodech, bezpochyby choulostivých.

Vypravoval o několikadenních pochodech a plavbách, o táboření pod stany v přírodě, o vaření pod širým nebem, o přišívání knoflíků, o fotografování hnízdících ptáků, o mapování vycházek atd.

Starý básník, hospodář, vdovec a milovník přírody, pokyvoval spokojeně hlavou.

20 „To je dobré, to je dobré! To je něco pro lidi z města! Jen z něho ven! Do lesů, do luk, do polí, na řeky k zvířatům a rostlinám. To dělá dobře duchu i tělu. To je jádro! Ostatní jest jen čítanka. Připravuj se, synku, připravuj. Také budeš jednou u nás hospodařit. Měl jsem z tebe
25 radost, když přišels tak hnědý a zaprášený... A teď ti něco povím i o tom alkoholu a tabáku. Vidiš, vždyť já jsem také skaut, hohoho! Nechodím ovšem s tlumokem jako turista, nestavím stanu. Ale chodím po lese za zvěří a za ptáky, po polích, po lukách, hmyz pozoruji, rostliny, koupám se, někdy ještě na koni, obvykle však pěšky na-
30 dlouho vycházím, když mám něco pěkného v hlavě. Často spím venku, často sám si vařím, když Anna odjede k příbuzným, přišívám si také knoflíky, krmím drůbež a domácí dobytek, a hochu, piju mléko a kyšku. Je to laciné a dobré, udržuje to nohy i mozek křepkými. A tvůj starý tatík chce
35 býti ještě křepký. Má ještě co říci světu. Také většinu vašich zákonů plním. Mluvím pravdu, poněvadž jsem svobodný muž: jsem loajální k lidem, kteří toho zasluhují, třebaže

pronásleduji ničemy; pomáhám, kde mohu a kde je to moudré, jsem demokratický člověk, i když ledajaké lidi držím ve slušné vzdálenosti od svého těla; nejsem nezdvořilý, mám rád zvířata, jsem poslušen pravdy své, jsem veselý, pokud to starosti dovolují, nemrhám ani silami, ani penězi, s čistým srdcem hledím na svět. Ale abych nešel jednou týdně sem do zámku na dobrý litr, a když má okrašlovací spolek schůzi, na plzeňské dolů na náměstí k Lípě, abych pracoval bez dýmky a jednou začas takovouhle krásnou cigaretu nevykouřil, k tomu nikdo na světě mne nepřiměje. Mám dost požitků duševních, rozdávám je: chci tedy mít i tělesné, sám pro sebe... Rozumíš? Je to docela prosté. Nuže, nenutím tě, abys jednal tak jako já vždy a všude. Ale abys opouštěl svého otce, s kterým jsi tu vždycky svorně sedal při víně a cigaretě kvůli nějakému přesvědčení, které není přesvědčením, ale nasugerovanou umíněností, to si vyprošuji. Ty nebudeš ochlastou, jako já jím nejsem; ale syn můj bude sedat se mnou, jako to činila jeho matka, která také nepovrhla sklenicí tohoto krásného moku, a když nám zvláště dobře bylo, vykouřila se mnou i cigaretu..."

Studentovi bylo skoro do pláče. Mimoto rozpomínal se i na sladkou trpkost toho vína zde a vůně cigarety v té chvíli připadala mu sladší fialek.

„Ostatně,“ pokračoval básník, „ve vašem desateru nic nestojí o alkoholu a tabáku.“

„To, otče, profesor Svojsík přidal k němu ještě povinnost nepít alkoholických nápojů a nekouřit z přesvědčení. Pan Laichter pak přidává pohlavní čistotu před manželstvím.“

Básník hleděl ostře na svého syna. Dlouhým pohledem. Student nedovedl skrýti malého uzardění. Tu otec mlčky nalil mu vína do sklenice, z níž voda byla dopita, a položil před něj cigaretu. Ve svých rozpacích syn neuvědomil si ani, že si zapaluje. A náhle starý básník s úsměvem jako ozářený horský vrcholek povídá:

„Měl jsi holku?“

Syn vzpomněl si, že skaut mluví pravdu:

„Měl, otče.“

„Byla hezká?“

„Ano, otče.“

„Líbali jste se?“

„A-a-ano, tatínku.“

5 „Bylo to dobré?“

„Ano.“

„Kde ji máš?“

„Utekla mi!“

„Utekla zrovna! Proč?“

10 „Napsala mi, že rozumí sice líbání, ale že docela nic nechápe otázky sociální a náboženské a...“

Básník propukl v nezřízený smích:

15 „Osle jeden! Teď mi hned slíbíš, že si namluvíš jinou, kterou však nebudeš otravovat náboženskými a sociálními otázkami. Hezkou, rozumí se. A pořádnou. Však ti o tom ještě něco povím, abys nevyvedl zase jinou pitomost... Ale teď na její krásu, synku!“

Ťukli si.

20 Studentovi se ulevilo. Bylo mu zas tak dobře, jako loni, předloni bývalo tady v zámku. Rozvázal. Vypravovali se veselé věci. Pak se jinoch poněkud zarazil:

„Co tomu řekne náš vůdce, profesor Nemastný, až zví, že jsem pil a kouřil. Ech, neřeknu mu to, zapřu to, až se nás bude ptáti!“

25 „Skaut mluví pravdu!“ vážně odpověděl otec. „Ty mu to řekneš! A řekneš mu, žeš pil a kouřil se svým otcem, který je básník a sedlák, má skoro šedesát let a rozumí takovým věcem lépe než módní kazatelé. A řekneš mu, že mléko a kyška chutnají nám také znamenitě, ale zas
30 jindy...“